

IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING

“TAFAKKUR VA TALQIN”

MAVZUSIDAGI

RESPUBLIKA MIQYOSIDAGI
ILMIY-AMALIY ANJUMAN TO'PLAMI
(I QISM)

BUXORO 2022 yil, 23 may

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

MAGISTRATURA BO'LIMI

IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING

TAFAKKUR VA TALQIN

mavzusida

Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman
to'plami
(1-qism)

2022-yil, 23-may

	tadqiqi”	296
70230301- Matnshunoslik va adabiy manbashunoslik (tillar bo'yicha)		
G.Shabonova	“Boburnoma” nodir manba sifatida	301
Sh.T.Vaxobova	So'fi Olloyor ijodida harf san'ati	305
Sh.A.Hayitov, K.A. Akramova	Bir devonning ko'chirilish tarixi	309
O.M. Abdurahimova	Komron Mirzo adabiy merosini o'rganishning qo'lyozma manbalari	313
G.SH. Shoyimova	O'zbek manbashunoslik ilmining nozikkid bilimdoni	318
70230101 – Lingvistika: ingliz tili		
M.U. Saidova, L.G'.Narzulloyeva	Ingliz tilida metaforaning badiiy uslubda ifodalanishi	324
H.X. Рузиева	Вежливость и коммуникативные типы предложений	328
D.I.Xodjayeva, M.A.Baxronova	Cognitive function in children	331
G.I. Khamraeva	Benefits of implementing group work activities in teaching foreign languages	334
70230502 – Adabiyotshunoslik: ingliz adabiyoti		
L.D. Djalilova, D.H.Salimova	Satire in English literature	338
M.B.Jamolova	Ingliz afsona va mifologiyasida mifologik obrazlar talqini	342
D.R.Isamova	Expression of human conditions in fiction novels in somerset maugham`s works	348
L.J.Jalilova, R.S.Nematova	Adabiy janr rivojida psixologizmlar o'rni	354
70230201 - Qiyosiy tilshunoslik va Lingvistik tarjimashunoslik		
Z.M.Asadova	Badiiy matnlar tarjimasida leksik va grammatik transformatsialarining qo'llanilish usullari	358
D.I.Xodjayeva, S.R.Mirzoyeva	Idioma va iboralarning taqqoslanishi	362
N.R.Abdurakhmonov va	Comparative analysis of color-related idioms in uzbek and english	365
D.E.Beknazarova	Transmission of lingvocultures in the translation of v. Shakespeare's sonnets	368

Iqtidorli talabalar, magistrantlar, tayanch doktorantlar va doktorantlarning ilmiy maqolalar to'plami – 2022

S.G.Khamroyeva	The features of translation of Anthropological terms	372
N.A.Qo'ldosheva	Ingliz va o'zbek tibbiy birliklari lingvopragmatik xususiyatlarining umumiy tushunchalari	376
Z.Bobokhujayeva	The importance of it	381
O.I.Xolmurodova	A.Qodiriyning "O'tgan kunlar va mehrobdan chayon" asarlarining inglizcha tarjima turlaridagi frazeologik birliklar va ularning madaniy xususiyatlari	384
D.H.Ochilova	Siyosiy atamalarning xususiyatlari (o'zbek va ingliz tillari misolida)	389
N.B.Baratova	Tarjimada inversiyaning uzatilishi	392
U.N.Rashidova	Household realias in english and the main ways of translating them	397
N.X.Ruziyeva, M.B.Xolova	Lingvokulturologiyada tadqiq masalalari	401
D.I.Mexmonova	Ilmiy-texnik matnlar tarjimasining o'ziga xos xususiyatlari, tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolar va uning yechimlari ...	406
M.H.Safarova	Tarjimada leksik interferensiya hodisasi	410
M.B.Nurmuxammedova	Linguistic analysis of religious texts issues	415
S.U.Mustoqova	Badiiy asarlarda shifokor qahramonlar nutqida uchraydigan afsonialarning davlatiy va kognitiv xususiyatlari	421

2. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): для институтов и факультетов иностр. языков: учеб. пособие. 5-е изд.
3. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
4. Шабанова Ю. Ю. , Привалова Ю. В. Проблема перевода слов-реалий // Успехи современного естествознания. 2012. № 5. С. 168—169.
5. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учебник для ВУЗов. М.: Альянс, 2013. 253 с.
6. Collins Online English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/> (дата обращения: 20. 08. 2019).

LINGVOKULTUROLOGIYADA TADQIQ MASALALARI

N.X.Ruziyeva

*BuxDU, Tajimashunoslik va
lingvodidaktika kafedrası o'qituvchisi*

M.B.Xolova

*BuxDU, Tajimashunoslik va
lingvodidaktika kafedrası magistranti*

Annotatsiya. Tilshunoslikda XX asrning oxirlariga kelib til madaniyat bilan bog'liq bo'lib qolmasdan, balki uning o'zi madaniyatdan o'sib chiqqan va uni ifodalaydigan vositadir degan faraz qabul qilina boshlandi. Ayni paytda til madaniyatning yaratish vositasi, rivojlanishi, saqlanishi va uning tarkibiy qismidir. Chunki til vositasida madaniyatning moddiy va ma'naviy asarlari yaratiladi. Ana shu g'oya asosida ming yillar mobaynida shakllangan lingvokulturologiya fanning yangi, maxsus sohasi sifatida XX asrning 90- yillarida vujudga keldi. Mazkur ishda til madaniyatning tarkibiy qismi, tafakkur shakli va muloqot vositasi sifatida

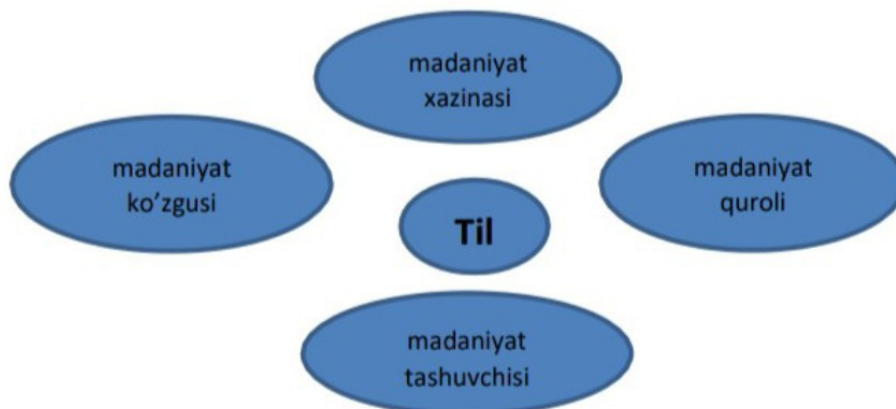
qaratilgan. Shuningdek, ushbu tezis orqali til va madaniyat masalalarini o'rganuvchi Lingvokulturologiya fani, uning tavsifi, fanning tadqiq masalalari va o'zbek tilshunosligida olib borilayotgan lingvokulturologik tadqiqotlar xususida ko'proq ma'lumot berish ko'zda tutilgan.

Kalit so'zlar: Lingvokulturologiya, xalq mentaliteti, lisoniy tasvir, lingvo-madaniy konsept, makrokomponent modeli

Til - madaniyatning ko'zgusi bo'lib, unda nafaqat insonni o'rab olgan real borliq, uning real yashash sharoitlari, balki xalqning ijtimoiy o'zini o'zi anglashi, uning mentaliteti, milliy xarakteri, hayot tarzi, an'analari, urf-odatlar, axloq. qadriyatlar yig'indisi va dunyoqarashi ham aks etadi.

Til - madaniyat xazinas, sandig'i, majmuidir. U leksika, grammatika, iboralar, maqol va matallar, folklor, badiiy va ilmiy adabiyot, og'zaki va yozma nutqda madaniy qadriyatlarini saqlab keladi"¹⁷³.

Til madaniyatning milliy komponentlari orasida birinchi o'rinda turadi. Til birinchi navbatda, madaniyatga kishilik jamiyatining ham muloqot vositasi, ham ushbu muloqotni uzib qo'yuvchi vosita bo'lishiga yordam beradi. Til - uning sohiblarining muayyan jamoaga tegishli ekanini ko'rsatadi. (1-rasm)

1-rasm.

So'nggi yillarda til va madaniyat masalalarini lingvokulturologiya fani atroflicha o'rganishga kirishdi. V. V. Vorobevning yozishicha, "bugungi kunda

¹⁷³ Bakhtiyorovna, I. F. . (2021). Translation of linguocultural peculiarities in hafiza kochkarova's translations. Middle European Scientific Bulletin, 12, 247-249

lingvokulturologiyani muayyan yo'l bilan saralangan madaniy qadriyatlar majmuyini o'rganadigan, nutqni yaratish, va uni idrok qilishdagi jonli kommunikativ jarayonlarni, lisoniy shaxs tajribasini va milliy mentalitetni tadqiq etadigan, olam manzarasining lisoniy tasvirini tizimli ravishda beradigan, ta'limning bilim olish, tarbivaviy va intellektual vazifalarining bajarilishini ta'minlaydigan yangi filologik fan sifatida qayd qilish mumkin. Demak. lingvokulturologiya madaniyat va tilning o'zaro aloqasi va o'zaro ta'sirini va bu jarayonni lisoniy va nolisoniy (madaniy) birliklarning bir butun strukturasi sifatida aks ettiradigan kompleks fandır”¹⁷⁴.

V. N. Teliyaga ko'ra, Lingvokulturologiya, avvalo, jonli kommunikativ jarayonlarni va ularda qo'llaniladigan til ifodalarining sinxron harakatdagi xalq mentoliteti bilan aloqasini tadqiq qiladi.

X. Alefirenko lingvokulturologiyani quyidagicha tavsiflaydi:

- lingvokulturologiya tilshunoslik va madaniyatshunoslik bilan chambarchas bog'langan bo'lib, u sintezlovchi xususiyatga ega;

- lingvokulturologiyaning asosiy e'tibori tilda izohlanadigan madaniy dalillarga qaratiladi;

lingvokulturologiya tilshunoslik fanlariga kiradi, shuning uchun uning tadqiqot natijalaridan ona tili va chet tillari o'qitish jarayonida amaliy foydalanish mumkin; lingvokulturologiya tadqiqotlarining asosiy yo'nalishlari: a) lisoniy shaxs; b) til madaniy qadriyatlarining semiotik gavdalantirish tizirni hisoblanadi¹.

Lingvokulturologik tadqiqotlarda, asosan, quyidagi masalalarni tadqiq etilganligini ko'rish mumkin:

1) muayyan nutqiy janrning lingvokulturologik xususiyatlari. Bunda miqlar, xalq og'zaki ijodiga xos janrlar tili o'rganilgan; 2) muayyan uslubda yozilgan asardagi lingvo- madaniy konseptning ifodalanishi tadqiqi. Bunda asosan badiiv-nasriy asarlar tili tahlil etilgan; 3) qiyosiy yo'nalishdagi tadqiqotlar. Bunda ko'proq rus tilidagi birliklar ingliz, nemis. fransuz tillari bilan qiyoslangan; 4) lingvokulturologiyaning pedagogika fani bilan bog'liq jihatlari. Bunda ijtimoiy

---

¹⁷⁴ Nafisa, K. . (2021). Semantics and Pragmatics of a Literary Text. Middle European Scientific Bulletin, 12, 374-378.

fanlarda o'quvchi va talabalarga lingvokulturologik birliklarni aniqlash va tahlil etish maqsad qilib olingan.

O'zbek tilshunosligida lingvokulturologik tadqiqotlar oxirgi o'n yilliklarda pavdo bo'la boshladi. Jumladan, Z. I. Soliyevaning nomzodlik ishida ozbek va ingliz tillaridagi sentensiya, ya'ni axloqiy-talimiy xarakterdagi matnlarning milliy-madaniy xususiyatlari yoritilgan'. D. Xudoyberganovanning "Matnning antroposentrik tadqiqi" nomli monografiyasining alohida bobi o'zbek tilidagi matnlarning lingvokulturologik xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan².

V. A. Maslovaning yozishicha, "Har qanday ilmiy tadqiqotning aniq metodi o'zining qo'llanish chegarasiga ega. Biroq o'zaro aloqada bo'lgan til va madaniyat shunchalik ko'p qirraliki, ularning tabiati, funksiyalari va genezisini bir metod vositasida bilish mumkin emas. Shuning uchun ham bu sohada bir-birini to'ldiruvchi qator metodlarning qo'llanilishi g'oyat tabiiydir"¹⁷⁵.

Til va madaniyatning o'zaro munosabatini o'rganish uchun J. Lakoff metaforalarni tahlil qilish apparatini taklif qiladi. Chunonchi. metaforalarning kognitiv nazariyasi nima uchun chet tillaridagi ba'zi iboralar oson tushuniladi, hatto ular o'zlashtiriladi. boshqalarini esa tushunish qiyin ekanligini izohlab beradi. V. N. Teliya lingvokulturologik tasvir uchun ma'noning makrokomponent modelini taklif qiladi. Mazkur model informatsiyaning quyidagi yetti blokini o'z ichiga oladi: presuppozitsiya, denotatsiya, ratsional baho. belgining motivatsion asosi, emotsional va emotiv baholar haqidagi ma'lumotlar, shuningdek, belgini qo'llash sharoitlari bahosi. Har bir blok mental strukturalrni qayta ishlash amallarini ko'rsatuvchi kognitiv operator tomonidan kiritiladi.

Adabiyotlar:

1. Brown, P & Levinson, S. (1987). Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press.

---

¹⁷⁵ Haydarova, N. (2021). Badiiy diskursda inson fiziologiyasi bilan bog'liq til birliklarining lingvomadaniy tahlili. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. Uz), 6(6).

2. Рабиева, М. (2021). Дихотомия эвфемизма и фразеологизма: Дихотомия эвфемизма и фразеологизма. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. Uz), 7(7).
3. Imamkulova, SA Imamkulova. "INTENSITY OF WORD MEANINGS AND LINGUA-CULTUROLOGY. " Eurasian Journal of Academic Research 2. 2 (2022): 344-348
4. Bakhtiyorovna, I. F. . (2021). Translation of linguocultural peculiarities in hafiza kochkarova's translations. Middle European Scientific Bulletin, 12, 247-249.
5. Haydarova, N. (2021). Badiiy diskursda inson fiziologiyasi bilan bog`liq til birliklarining lingvomadaniy tahlili. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. Uz), 6(6).
6. Ruzieva, N. X. , & Yuldasheva, F. E. (2017). The use of mingles in the communicative way of teaching. Міжнародний науковий журнал Інтернаука, 1(1), 138-139.
7. Zokirova N. S (2020) TRANSLATOLOGY AND THE ANALYSIS OF ITS LINGUISTIC MECHANISM. European Journal of Humanities and Educational Advancements, 1(4), 8-10.
8. Nafisa K. Cognition and Communication in the Light of the New Paradigm //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2021. – Т. 1. – №. 2. – С. 214-217.
9. Xafizovna, R. N. . (2022). Discourse Analysis of Politeness Strategies in Literary Work: Speech Acts and Politeness Strategies. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 5, 123-133.
12. Nafisa, K. . (2021). Semantics and Pragmatics of a Literary Text. Middle European Scientific Bulletin, 12, 374-378.
13. Ruziyeva Nilufar Xafizovna, & Xolova Madina Boboqulovna. (2022). Politeness In Literary Works: An Overview. Eurasian Research Bulletin, 7, 200–206.